

Nigéria geoökonómiai helyzete

Forman Balázs¹

Összefoglalás

Nigéria a legnépesebb afrikai ország. A magyar külgazdaság figyelme jelenleg Afrikára is kiterjed, részben a migrációs helyzet afrikai kezelésében való európai uniós elkötelezettség, másrészt az afrikai földrésznek a világgazdaságot befolyásoló geoökonómiai helyzete és szerepe miatt. Nigéria így különös figyelmet érdemel; egyrészt reprezentálja a közép-afrikai országok geoökonómiai, a földrajz és a történelem által befolyásolt gazdasági helyzetét, másrészt a legjelentősebb, legnagyobb afrikai ország. Ez a tanulmány minden olyan szakember figyelmébe ajánlható, akik a külgazdaságban, a diplomáciai külkapcsolatokban Nigériával kapcsolatban kell, hogy tájékozódjanak, illetve nigériai gazdasági – politikai partnerekkel találkoznak.

Kiinduló helyzet – rabszolgakereskedelem

Nigéria történelme a brit gyarmatosítással kezdődött. Ekkor jött létre az a területi, közigazgatási egység, amit ma országként Nigériaként ismerünk. A térségnek a gyarmati idők előtti történelméről és kultúrájáról nagyon keveset tudunk. A rabszolga kereskedelem és a későbbi brit gyarmati uralom a korábbi időszak történelmét és kultúráját, mint ha eltörölte volna. A gyarmatosítás ideje alatt az itt élő népek második vagy összekötő nyelve az angol lett. A modern közigazgatás, jogrendszer, gazdaság, az oktatás nyelve az angol lett. Az itt élő népek nyelveinek nagy része még saját latin betűs írást sem kapott. De, amelyik kapott is, az is a modern világ és életforma szókincsével nem rendelkezik.

A Nigéria területén fellelt műtárgyak a korai civilizációkat Kr. e. 500-ig követik vissza. Az elmúlt 25 évszázadban változó területeken és változó határokkal Igbo, Hausa, Fulani és a Benini Királyságok voltak a mai Nigéria területén. De ezeknek az államoknak szinte semmilyen kapcsolatuk nem volt az európai országokkal. A 18. század végén kezdődött meg az európai országokkal folytatott kereskedelem, aminek sokáig egészen marginális jelentősége volt mindkét fél számára.

De a térség a 16. századtól az Amerikába irányuló rabszolgakereskedelem központjává vált. Lagos és kikötőjének felemelkedése ehhez is kapcsolódik. Innen szállították, a helyi előljárók által eladott rabszolgákat New Orleans, Savannah és Sao Paulo kikötőibe, Kubába, Haitibe. Az igazán jövedelmező üzletből sokáig a különböző brit kereskedelmi társaságok is kivették részüket, hiszen az ő hajóikon szállították a fekete rabszolgákat az amerikai kontinensre. A rabszolga kereskedelmet Nagy-Britannia tiltotta 1806-ban, de magát rabszolgatartást nem korlátozták. Nagyon hosszú időnek kellett eltelnie, mire a rabszolgakereskedelem lehanyatlott az 1840-es években. Az amerikai kontinens országaiiban szükség volt a rabszolgaság eltörlésére, 1865-ben az Amerikai Egyesült Államokban, 1880-ban Kubában és 1888-ban Brazíliában, hogy a rabszolga kereskedelem megszűnjön. De addigra már szinte teljes népcsoportokat irtottak ki vagy szállítottak el a térségből.

¹ NJE Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Központ munkatársa

Nigéria a brit gyarmati uralom idején

A térség konszolidálása, kormányzása, természeti erőforrásainak kiaknázása érdekében Lagos, majd később Nigéria mai egész területe 1861-ben brit gyarmattá vált. Ezt a helyzetet ismerte el a nemzetközi jog, amikor 1885-ös berlini Kongó-konferencia megerősítette Nagy-Britannia Nigéria iránti igényét és fennhatóságát a terület fölött. 1901-ben a Brit Birodalom a térséget két részre osztva muzulmán többségű északi és keresztény déli gyarmatokat hoztak létre.

Nigéria kormányzása tipikus brit uralom volt. Kiépült egy a nyersanyagok exportjára épülő gazdaság és infrastruktúra, bevezették a brit jogrendszer számos elemét és az alapfokú oktatást illetve az angol nyelvet. 1898-ban kezdték el építeni az 1911-ben befejezett 1000 km hosszúságú Lagos-Kano vasútvonalat. 1926-ra 6000 km közutat is építettek. Az infrastrukturális beruházásokat a gyarmati kormányzat hitelből finanszírozta, aminek eredménye a 30-as évek súlyos adósságválsága lett. A vasútvonal megépítését követően az ország nyugati részén a kakaó, majd az északi részén a gyapjú és a földi mogyoró termelés indult gyors növekedésnek. 1900-ban a becsült nigériai GDP alig 2%-a származott az exportból. Az export a XX. század első negyedében évente 5,5%-kal növekedett évente. 1900-ban az export 80%-át az ország déli részén termelt pálmaolaj és kókusz tette ki. Miközben az export mennyisége jelentősen növekedett a nagy világgazdasági válság eredményeként a 1930-hoz képest a legfontosabb 3 exportcikk – kakaó, pálmaolaj, földi mogyoró – ára 1934-re 60%-kal esett vissza. A harmincas évek második felében is tapasztalható rendkívül szélsőséges áringadozások után a nigériai exportcikk ár 1942-ben jutott mélypontra az 1930-as árakhoz képest 80%-os csökkenéssel.

A Brit Birodalom a gyenge és instabil gazdasági eredmények miatt a hatalma fenntartása érdekében kihasználta az egyes népek közötti vallási és nyelvi ellentéteket, különbségeket. A gyarmati főváros az ország délnyugati csücskében lévő Lagos lett. A dél sokkal előnyösebb helyzetbe került, mint az iszlám észak, aminek viszont Kano a központja. 1953-ban a Nigériára vonatkozó alkotmány módosításával megerősítették a régiók hatásköreit. Mindegyik kapott saját az uralkodó által kinevezett kormányzót. Regionalizálták a közszolgáltatásokat és az igazságszolgáltatást. A bírók és a közhivatalnokok kinevezése a kormányzók feladata lett.

1945-ben a Nagy-Britanniában hatalomra került Clement Atlee vezette munkáspárti kormány hatására a gyarmati kormányzat meghirdette a Nigéria 1. Nemzeti Fejlesztési Tervét. A terv az ország modernizációját és a legegyszerűbb infrastrukturális fejlesztéseket tartalmazta. A közlekedés a források 21%-kal, az ivóvíz ellátás (15%), az alapfokú egészségügyi ellátás kiépítése (12,4%) és az oktatás (10%) voltak a legfontosabb prioritások. Bár a nemzeti fejlesztési tervek készítése és megvalósítása a későbbi évtizedekben is folytatódott, a prioritások egyre inkább gazdaságiakká váltak. A közlekedés és az oktatás mellett a mezőgazdaság és az ipar fejlesztése kapott egyre nagyobb prioritást. Az egészségügy fejlesztésére többé nem költöttek 1974-ig. Az ivóvíz ellátásra és a szennyvizek elvezetésére is egyre kevesebbet. Részben a fejlesztési tervek eredményeinek hatására, részben a mezőgazdasági exportcikk 50-es években tapasztalt árnövekedésének hatására az ország GDP-je összehasonlítva áron 36%-kal nőtt 1950 és 1960 között. Az ország ezzel együtt is mezőgazdasági ország maradt, hiszen az ágazat részesedése a GDP-ből még az időszak végén is 64% volt. A bányászat ekkor még teljesen jelentéktelen szerepet játszott az ország életében. A közműszolgáltatások – víz és villany – árbevétele és jelentősége a sokszorosára nőtt. De az iparosítás még nagyon kezdeti szakaszban volt.

A fejlesztési tervek és a gazdasági folyamatok, ha lehet még inkább összekuszálták az ország megosztottságából származó ellentéteket. Az országban az átlagos reálbérek 40%-kal voltak magasabbak, mint a mezőgazdaságból elérhető átlagjövedelem. Tekintettel a foglalkoztatási arányokra és a városiak arányára ez akár 150-400%-os prémium jövedelmet is jelenthetett a városokban élők számára. Ezek után nem csodálkozhatunk rajta, hogy óriási népességvándorlás indult el a nagyvárosok irányába. A fejlesztési tervek másik prioritása az oktatás is a különbségeket növelte, hiszen a déli tartományok a nyugati, jellemzően a brit oktatási rendszert honosították meg és fejlesztették, addig az északi tartományokban a Korán iskolák fejlesztése történt.

Nigéria a függetlenné válás után

Nigéria a függetlenségét, majd egy évszázados brit uralom után 1960-ban vívta ki. 1960. október 1-én kiáltották ki a az ország függetlenségét. Az északi Sir Abubakar Balewa miniszterelnök vezetésével 1960 és 1966 között koalíciós kormányokat alakítottak. Az ország tagja maradt a Brit Nemzetközösségnek így az államfő formálisan a brit uralkodó maradt. A kezdeti lelkesedést, azonban hamarosan beárnyékolta, hogy a pártok az etnikai és a vallási töréspontok mentén jöttek létre és szinte semmiben sem értettek egyet. Az 1951-es parlamenti választásokon három legnagyobb párt az Action Group nyugaton, the Northern People's Congress (NPC) északon, pán-nigériai ideákat képviselő Nigériai Nemzeti Kongresszus (NCNC) keleten lett a legerősebb. Az AG és a NPC az erős regionális kormányzatokat preferálták az NCNC az unitárius állam híve volt. Nigéria egyik legnagyobb problémája volt és maradt kezdetektől fogva, hogy nem volt nigériai nemzeti identitás és nincs nigériai nemzet. Egymás mellett élő és a saját nyelveiket beszélő 3 nagy és több száz kisebb nép van. A nigériai identitás a gyarmatosítók által létrehozott államhoz és a gyarmatosítóknak a népek közötti összekötő nyelvéhez az angolhoz kötődik. Így tulajdonképpen fel sem merült, hogy Nigéria egy egységes és ne föderalizált állam legyen.

A gyenge, weimari típusú koalíciós kormányzásnak a katonai puccsok 1966-ban kezdődött sorozata vetett véget. A katonai diktatúra ellen polgárháború bontakozott ki 1967-1970 között. Biafra régió kikiáltotta később senki által el nem ismert függetlenségét, amit a nigériai hadsereg 3 év alatt tudott véres polgárháború árán felszámolni. Az egyes katonai puccsok között voltak, rövid életű polgári kormányzatok is. 1973-ra sikerült csak túljutni az első polgárháborúk és katonai puccsok okozta káoszon.

A polgári kormányok működését nagyban nehezítették, hogy a pártok az 1960-es évek végére fokozatosan regionális és vallási alapokon is diverzifikálódtak. A politikai életben a részben muszlim gyökerű pártok váltak dominánssá, miközben a déli, inkább az angolszász liberalizmust követő pártok hátszaga volt a gazdaságilag sokkal fejlettebb Dél-Nigéria. Az egymást követő katonai és instabil kormányzatok elnyomta a gazdaságot és a politika mélyen beépült pártfogást kereső gazdasági életbe létrehozva és fenntartva a mindent meghatározó korrupciót.

Nigéria demokratizálása hosszú és fáradtságos folyamat. A függetlenség kikiáltását követő első 40 évben 29 évig katonai uralom volt és mindössze 11 évig voltak polgári kormányok. 1998-ban az országot irányító katonai diktátor, Abubakar tábornok ambiciózus alkotmányos demokratizálódásba kezdett. Bejelentette, hogy átadja a hatalmát a demokratikus választások majdani győztesének. Az 1999 májusában megtartott közvetlen elnökválasztáson az északi származású, muzulmán vallású Obasanjo tábornokot, aki korábban szintén katonai diktátor volt, választották meg. Obasanjo elnök Népi Demokrata Pártja (PDP) jelentős szerepet játszott

később politikai konszolidációban. A PDP az első 4 elnökválasztáson (országos választásokon) uralta a politikát. Obasaniot a délről érkező, korábban egyetemi oktatóként dolgozó Jonathan Goodluck követte az elnöki székben 2011-ben. A politikai kultúrában folyamatos volt ugyan a javulás, de a politikai erőszak így is jellemzi az országos választásokat. A megfelelő előkészítés hiánya miatt 2010 decemberéről elhalasztott 2011-ben megtartott választásokon 700-an meghaltak.

Eddig a 2015-ös választás volt a legsikeresebb. Még mindig voltak atrocitások, de az erőszak korábban tapasztalt szintje mérséklődni látszik. Az elnökök informálisan váltják egymást oda-vissza. A keresztény elnök mellé muzulmán alelnököt illik választani. Informális megállapodások révén a keresztény elnököt muzulmán váltja és fordítva.

A 2015-es választáson győztes Buhari Pres, aki szintén volt katonai diktátor, átpártolt az All Progressive's Congress ellenzéki párthoz (APC). Célja egy széles társadalmi bázison alapuló pán-nigériai nemzeti párt létrehozása volt. A PDC és az APC programjai nagyban hasonlítottak egymáshoz és most először Nigéria történelmében közös értékrendjük is volt.

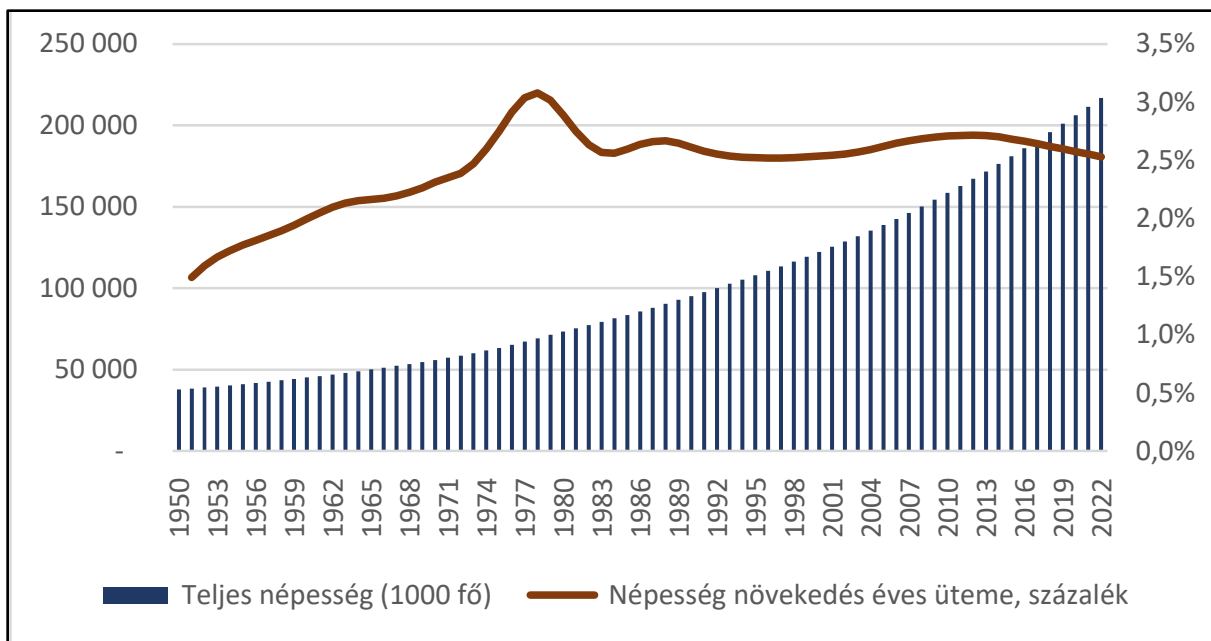
A politikai élet indulatainak csillapodása ellenére is elmondható, hogy az erőszak és különböző felkelések mindennaposak az ország életében. A fegyveres lázadó csoportok között az északi Boko Haram vált leginkább ismertté a nemzetközi sajtóban, amikor több, mint 100 kiskorú, 14 éven aluli diáklányt raboltak el az iskolájukból. Az iskola nyugatias, angolszász rendszerű képzést folytatott, míg a Boko Haram név is azt jelenti, hogy harc a Nyugat ellen. Elsősorban az északkeleti, muzulmán többségű tartományokban aktív és az Iszlám Állam nigériai bástyájának tekintik. A mindennaposá vált fegyveres támadásai és gyilkosságai révén legalább 20 ezer ember haláláért felelős a szervezet. A nemzetközi összefogás hatására sikerült visszaszorítani a szervezetet. A Jonathan Goodluck elnök vezette kormányzat kifizette a vezetői egy részét, így a terror alábbhagyott. De az elnök belebukott abba, hogy bár korrumpálni akarta a BH-t, de felszámolnia nem sikerült.

A növekedés második szakasza – a demográfiai átmenet

Nigéria lakossága Afrikában a legnagyobb, 2020-ban már körülbelül 230 millió fő. Ezzel a népességszámmal jelenleg a világ ötödik legnépesebb országa. A lakosság fele részben a falvakban és fele részben a 100 ezer főnél népesebb nagyvárosokban lakik. Jelenleg már 24 város népességszáma haladja meg a 100 ezer főt. Lagos és agglomerációjának a népessége már a 20 millió főt közelíti. Az országban 389 etnikai csoportnak van hivatalosan elismert nyelve. A legnagyobbak a Hausa, Fulani, Igbo és Yoruba, amiknek saját latin betűs írásbelisége is van, de az angol fonetikus írás szabályai szerint.

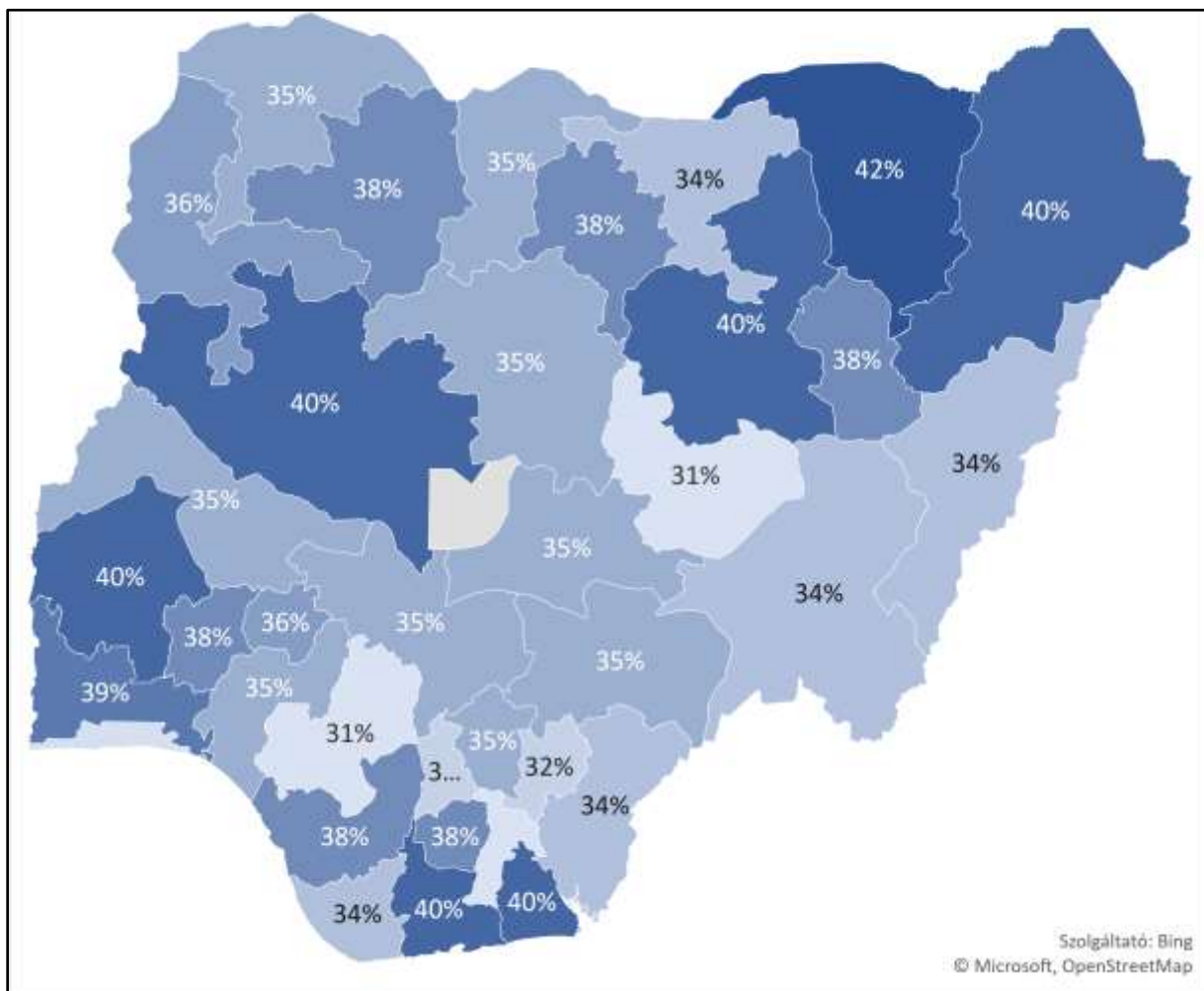
A 24 év alatti a népesség a teljes lakosság 65% -a. A medián életkor nagyon alacsony, mindössze 18 év, ami szinte garantálja, hogy az ország drámaian gyors népességnövekedése nem áll meg. A XXI. századra vonatkozó demográfiai előrejelzések szerint az ország népessége a 3. legnagyobb lesz a világon és valahol 500 és 700 millió fő között fog tetőzni.

A 2010 és 2021 közötti évek népességi adataiban – ha azokat a szövetségi államok szintjén nézzük – akkor az a legmegdöbbentőbb, hogy Nigéria egyetlenegy államában sem volt 30%-os népesség növekedésnél kisebb. Sőt a 40%-os népesség növekedés sem volt ritka. A Niger, River, Akba, Yobe, Oyo tartományokban volt a legnagyobb népesség növekedés, aminek a forrása kizárólag a bevándorlás nélküli természetes népesség növekedés volt.



1. ábra. Nigéria népessége 1950 és 2022 között

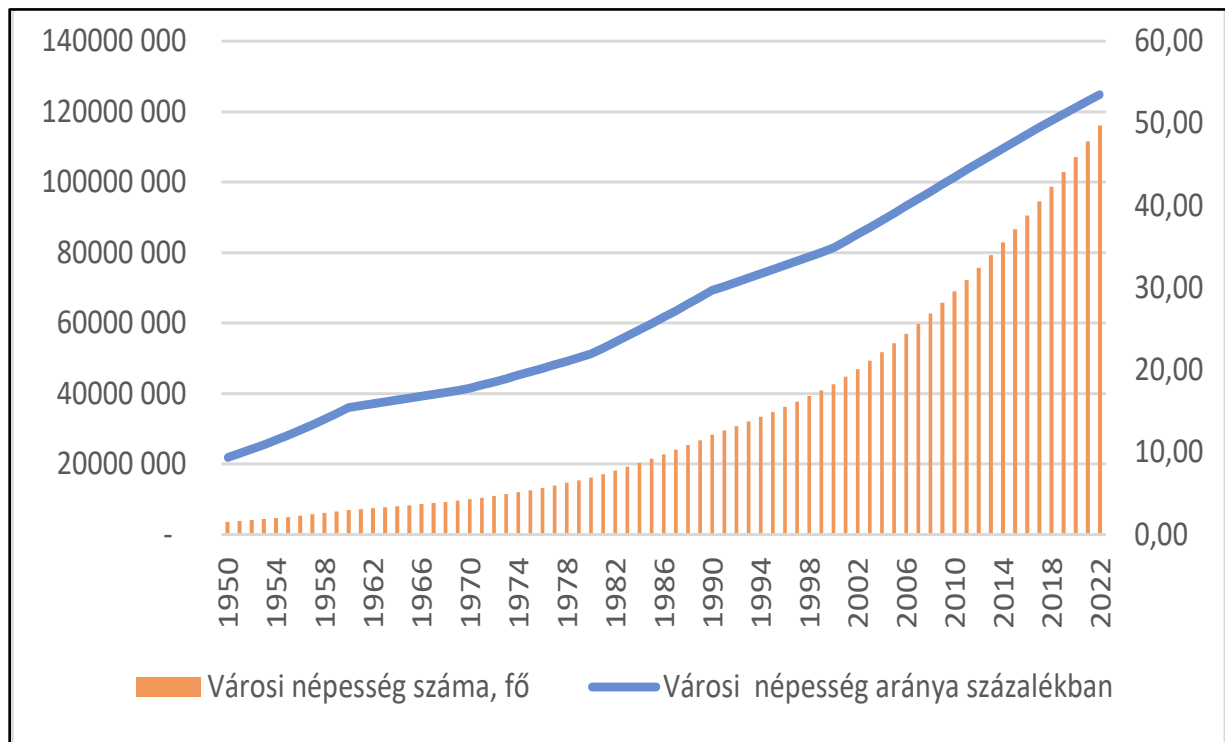
Forrás: www.unctad.org/statistics adatai (2021) alapján saját szerkesztés



2. ábra. Nigéria államainak népességnövekedése 2010 és 2021 között

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2022) alapján saját szerkesztés

Az urbanizáció



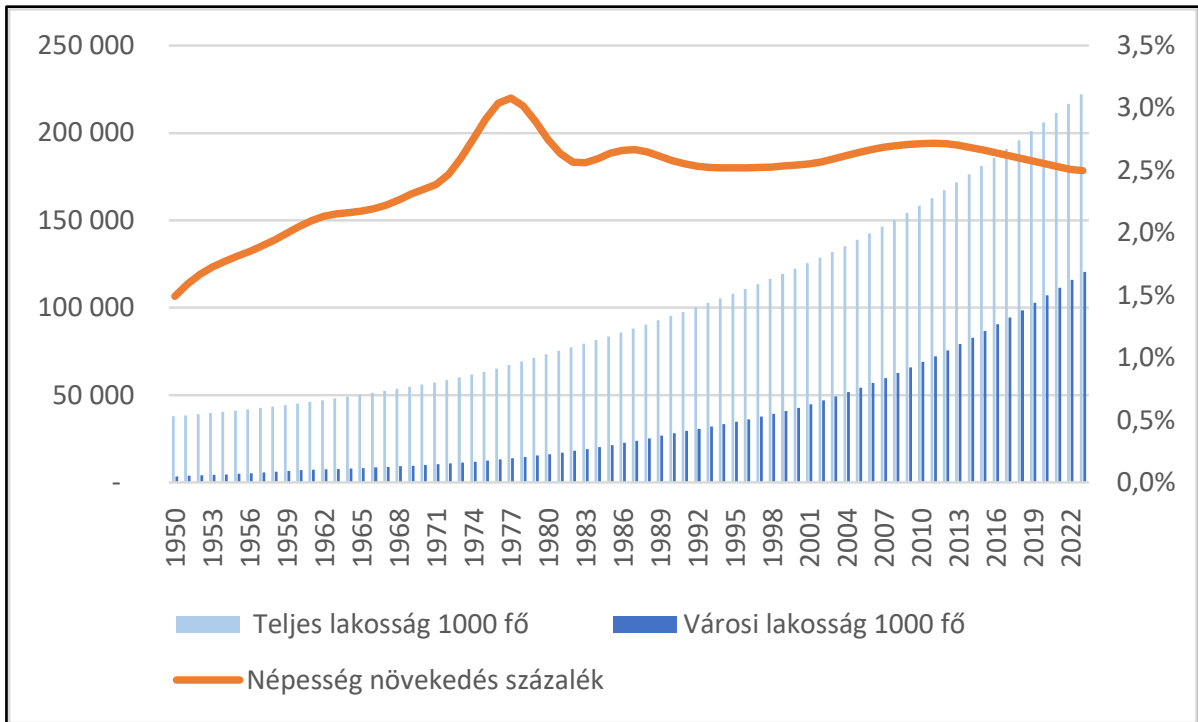
3. ábra. Nigéria urbanizációja. A városi népesség számának és arányának változásai.

Forrás: www.unctad.org/statistics adatai (2021) alapján saját szerkesztés

Nigéria urbanizációjának mértéke csak Afrikában, illetve a környező országokhoz képest számít magasnak. A harmadik világ országai Latin-Amerikában illetve Ázsiában is lényegesen magasabb a városban élők aránya. Az adatok ugyanakkor számos ellentmondást tartalmaznak. Nigériában 2006-ban 80 városnak volt 100 ezer főnél nagyobb lakossága, összesen 39 millió fővel. A 100 ezer főnél népesebb nagyvárosok száma 2023-ban is csak 88 és az össz lakosságuk 43 millió fő lett. Közben Nigéria lakossága 56%-kal nőtt 142 millióról 222 millió főre. Az egy reálisan elképzelhető jelenség, hogy nagyvárosok lakóinak egy része és/vagy az illegálisan felépített új telepek lakói nincsenek bejelentve a tényleges lakóhelyükön. Az adatok elemzését nehezíti, hogy Nigéria 36 államra van osztva és ezekben brit mintára 774 Local Government Area található. A gyors népesség növekedés helyszíne a nigériai vidék és a rendkívüli infrastrukturális elmaradottsággal küzdő nigériai falu. A népesség növekedést azért is lesz nehéz megállítani, ha erre egyáltalán lenne politikai vagy bármilyen más szándék, mert a falvak lakosságában kellene egy nagyon jelentős magatartás változást elérni. Ott ahol az állam az oktatási kötelezettségeinek is alig tud eleget tenni.

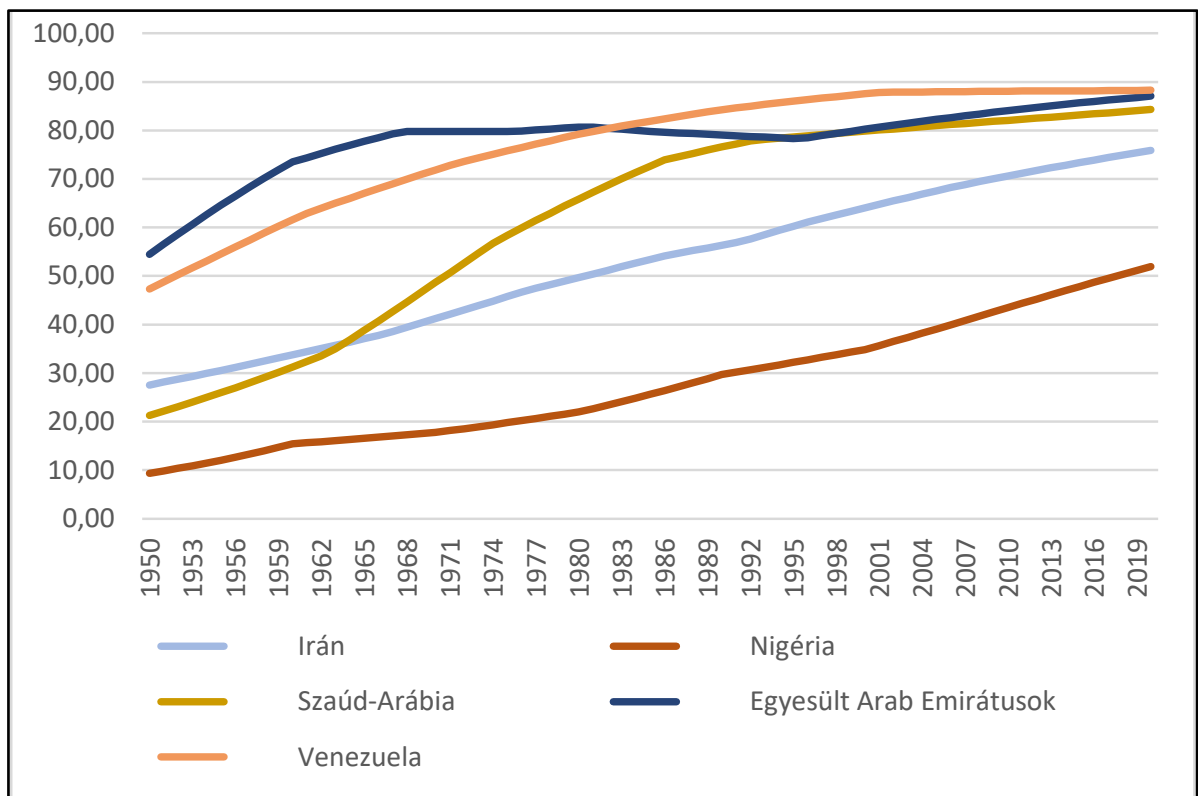
Így viszont marad a ma nagyon magasnak számító évi 2,5-2,8%-os népesség növekedési ütem. Ezzel viszont sem a kőolajbevételektől és a kőolajártól függő állam, sem a gazdaság többi része, sem az élelmiszertermelés nem tud mit kezdeni.

A lassú és ellentmondásos urbanizáció még a későn induló Egyesült Arab Emírátsokkal és Szaúd-Arábiával összehasonlítva is alacsony.



4. ábra. Nigéria teljes és városi népességének száma és a népesség növekedés üteme

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2023) alapján saját szerkesztés



5. ábra. A városi lakosság aránya a kiválasztott OPEC országokban

Forrás: www.unctad.org adatai alapján saját szerkesztés

Lagostól Abujáig – a nagy főváros projekt

Nigéria függetlenné válásától probléma volt, hogy az ország addig fővárosa Lagos az ország területének egészéhez képest excentrikus elhelyezkedésű az ország dél-nyugati csücskében. Az ország legnépesebb és gazdaságilag legerősebb városa egyszerre küzdött a brit gyarmati múlt örökségével és az egyre növekvő túlszűfoaltsággal. Az egységes Nigéria megtestesítésére jobbnak tűnt az ország geometriai középpontja mellett, az Aso Szikla tövében felépíteni egy teljesen új fővárost. A mintát Brazília szolgáltatta. Magát Abuját apró településként 1828-ban alapították. 1976-ban döntött úgy az akkor kormányzó katonai kormányzat, hogy Abuja területén kell felépíteni az új fővárost. Az építkezések 1979-ben kezdődtek meg. A város építésének mesterterve 1980-ban született meg egy amerikai építészirodában. Magát a várost 1984-óta lakják. Nigéria deklarált fővárosává 1991-ben vált, bár az egyes kormányzati intézmények idetelepülése már az 1980-as években megkezdődött. A főváros projektnek ugyanakkor nem ismertek a tényleges költségei. Az valószínű, hogy az új főváros építése nagymértékben hozzájárulhatott Nigéria 1980-as évekbeli eladósodásához.

Az energia gazdaság

Nigériában a Niger folyó deltájában 1958-ban találtak először kőolajat. Az ekkor kezdődött kőolaj kitermelés reményt adott arra, hogy az elérendő célként kitűzött függetlenség kivívása után az ország gazdaságilag képes lesz a saját lábára állni és kitörni a nyomasztó elmaradottságából.

Nigéria 1971-ben csatlakozott az OPEC-hez, ami teljessé tette a szervezet monopóliumát, hiszen így akkor már nem maradt ki belőle egyetlen jelentős olajexportőr sem. Az Egyesült Államokba exportáló mind a három jelentős olajtermelő ország – Szaúd-Arábia, Venezuela és Nigéria is – tagja volt a szervezetnek az 1971-es olajár emelés, majd az 1973-as olajárrobbanás idején.

Az olajárrobbanás teljesen új helyzetet teremtett Nigériában. Az addig rendkívül szegény állam bevételei is és hitelképessége is rendkívüli mértékben megnőtt. Az eredmény az lett, hogy a kormányzati kiadások az 1970-es években drasztikusan megnöttek. A kormányzat elérkezettnek látta az időt arra, hogy az addigi nemzeti fejlesztési terveket gyorsított modernizációval váltsa fel. A gyors felzárkózás eléréséhez az olajbevételek mellé még külföldi hiteleket is vett fel a nigériai kormány.

A „holland kór” az 1970-es és az 1990-es években meghatározta Nigéria gazdaságát. Minden a kőolajbányászatról szólt. Minden nagyobb beruházás a kőolajiparba érkezett. Az olajszektor dominanciája elnyomta a gazdaság többi részét.

Bár a gazdaság fokozatosan diverzifikálódott a kőolaj kitermelése adja a nigériai gazdaság hozzáadott értékének a 14%-át, az állami bevételek 80% -át, de a foglalkoztatottnak csak alig 1%-a dolgozik a szektorban. Az olajlopás napi szinten 100 000-500 000 hordó kőolajat tüntetett el a hivatalos piacokról és az állam bevételeiből. A nigériai kőolaj szektor rendkívül korrump és a kitermelés alapján dollármilliárdok hiányoznak az állami adóbevételekből.

Külpolitika

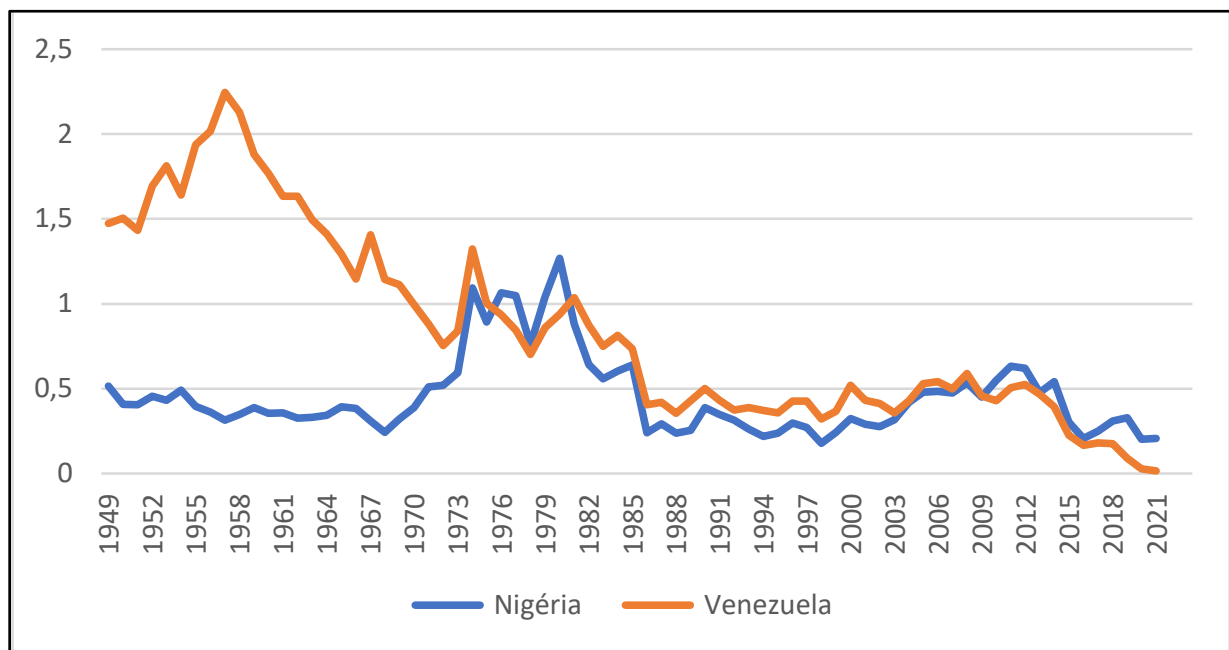
Nigéria az 1975-ben alapított, 17 nyugat-afrikai országot tömörítő szabadkereskedelmi övezet az ECOWAS alapító tagja. A szervezet központja a térség legnagyobb és leggazdagabb országának, Nigériának a fővárosában, Abujában található. Az ECOWAS keretében megalapították a Nyugat-afrikai Monetáris Uniót. Közös valutát, az *Eco*-t, 6 ország közös pénzt hozták létre. De a próbálkozás nem járt sikerrel a részt vevő országok nagyon eltérő gazdasági fejlettsége és eltérő gazdaságpolitikája miatt.

A fejlődő országok adósságának szerkezetátalakítását koordináló Párizsi Klub tagja. Nigéria az első ország volt, ami képes volt a teljes államadósságának újratárgyalására és az adósságának későbbi visszafizetésére.

Nigéria az ENSZ aktív tagja a függetlenség óta. Alapító tagja az Afrikai Uniónak. Mindkét szervezet békefenntartó misszióiban aktív katonai szerepet játszik.

Több Világbanki kölcsönt is kapott az ország a szegénység csökkentésére irányuló projektek céljára. Jelenleg is több tucat projekt van folyamatban, amiknek az együttes értéke 10 milliárd dollár felett van. Jó kapcsolatokat ápol az IMF-fel. A Párizsi Klub hitelezőivel való megállapodás óta a külső pénzügyi stabilitás elsőrendű gazdaságpolitikai cél lett. Az ECOWAS térségben regionális pénzügyi vezető lett. Pénze a Naira pedig a nyugat-afrikai országok horgony valutája lett, amihez rögzítik az árfolyamaikat

A külkereskedelem

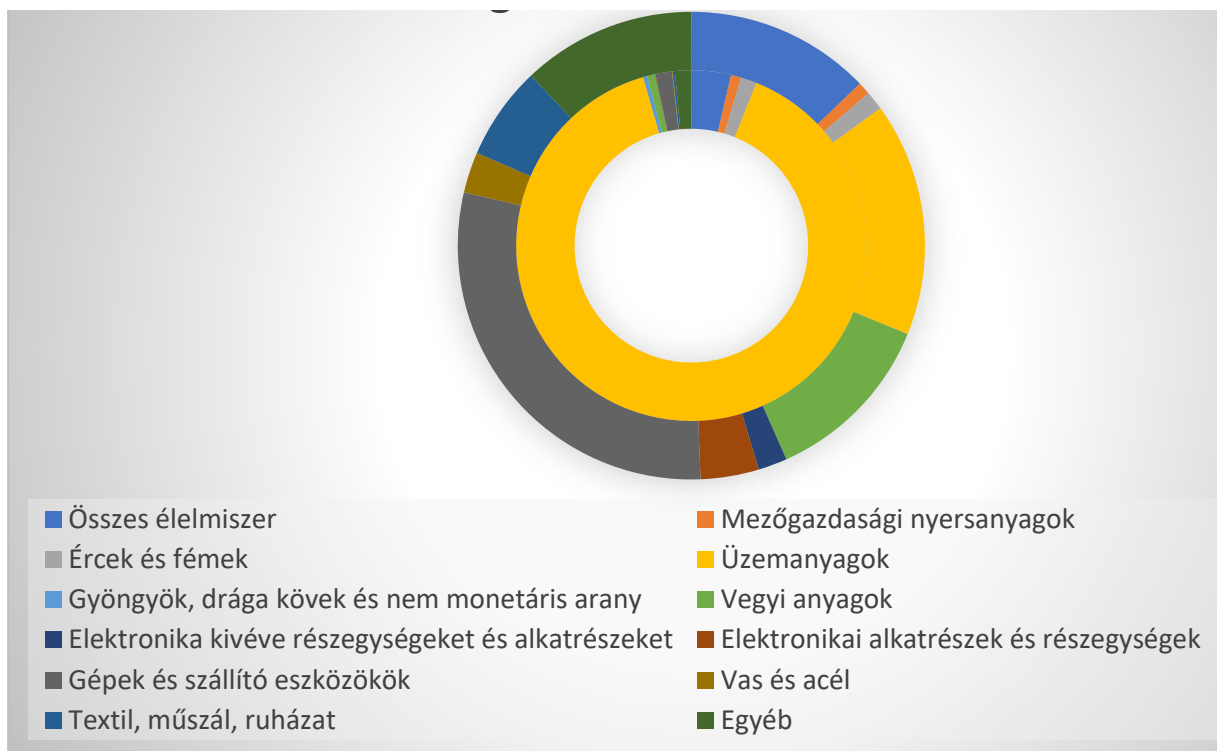


6. ábra. Nigéria és Venezuela részesedése a világkereskedelemből

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2022) alapján saját szerkesztés

Nigéria tagja a 2015-ben az Amerikai Képviselőház által elfogadott törvénynek, African Growth and Opportunity Act (AGOA, Afrikai növekedési és esélytörvény). Ez a törvény a szub-szaharai országok és az Amerikai Egyesült Államok gazdasági kapcsolatait rendezi. Célja,

hogyan az amerikai olajimport csökkenése miatt kedvezőtlen gazdasági hatásokat enyhítse a térség országaiban. A konkrét eszközök pedig arra szolgálnak, hogy a térség exportárui megfeleljenek a szigorú amerikai élelmiszerbiztonsági és fogyasztóvédelmi előírásoknak. Továbbá a részt vevő országok megkapták a legnagyobb kedvezmény elvét az Egyesült Államok részéről. A programban részt vevő 41 afrikai ország az USA-ba irányuló exportja 2001-ben 8,2 milliárd USD volt, ami 2011-ben már 54 milliárd USD, és 2015-ben már 64 milliárd USD lett. Miközben a térség országai egyre nagyobb külkereskedelmi mérleg többletet tettek szert az Egyesült Államokkal szemben. Kritikaként fogalmazzák meg ugyanakkor, hogy a törvény pozitív hatásai ellenére is 90%-os maradt a nyersanyagok és mezőgazdasági termékek aránya az afrikai országok exportjában.

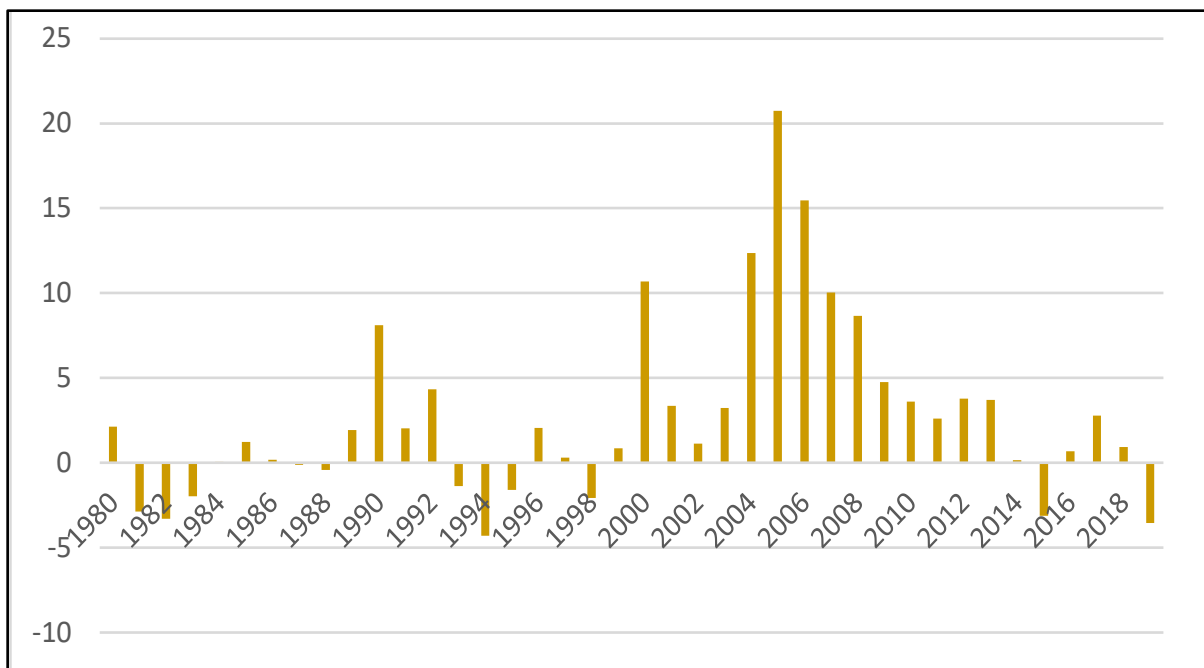


7. ábra. Nigéria külkereskedelmének árucsoportok szerinti összetétele

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2022) alapján saját szerkesztés

Exportjában a nyers kőolaj 71%, a földgáz 13%, a finomított kőolaj 5%, a gumi 2%, a kókuszdió 2%, a pálmaolaj 2%. Ez teljes szerkezetváltást jelent az 1973, de különösen az 1958 előtti időszakhoz képest. 2015-ben még kőolajexportjának 29%-a ment az USA-ba, 22%-a Spanyolországba, 9%-a Franciaországba és 8-8%-a Japánba és Németországba. Azóta az USA kőolajimportja megszűnt 2018-ban, így Nigéria a legnagyobb felvevő piacát veszítette el. Nem kevés gazdasági bizonytalanságot okozva ezzel Nigériában.

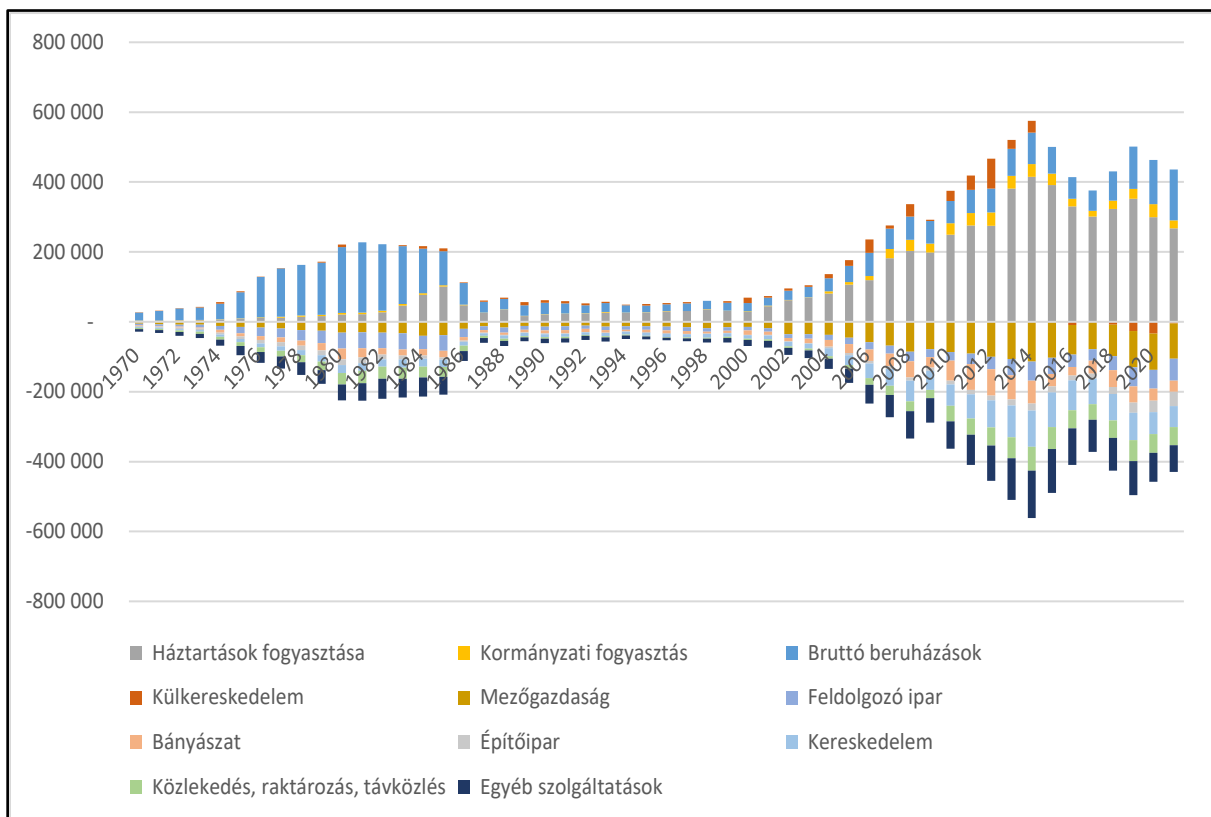
Nigéria Afrika legnagyobb kőolaj- és gáztermelője. A legnagyobb kőolaj és földgáz készletekkel rendelkezik a kontinensen, mégis nyomasztó üzemanyaghíánnyal küzd. Ugyanis az ország nem rendelkezik elegendő kőolajfinomító kapacitással. Importjának közel 1/7-e az üzemanyagok importjából áll. Az import felét a nyers mezőgazdasági termékek és a kész élelmiszerek teszik ki. Az ország, amelynek a régió kenyérkosarának kellene lennie, még önmagát sem tudja táplálni.



8. ábra. Nigéria folyó fizetési mérlegének egyenlege a GDP százalékában

Forrás: www.unctad.org/statistics (2021) alapján saját szerkesztés

A jövedelem elosztás



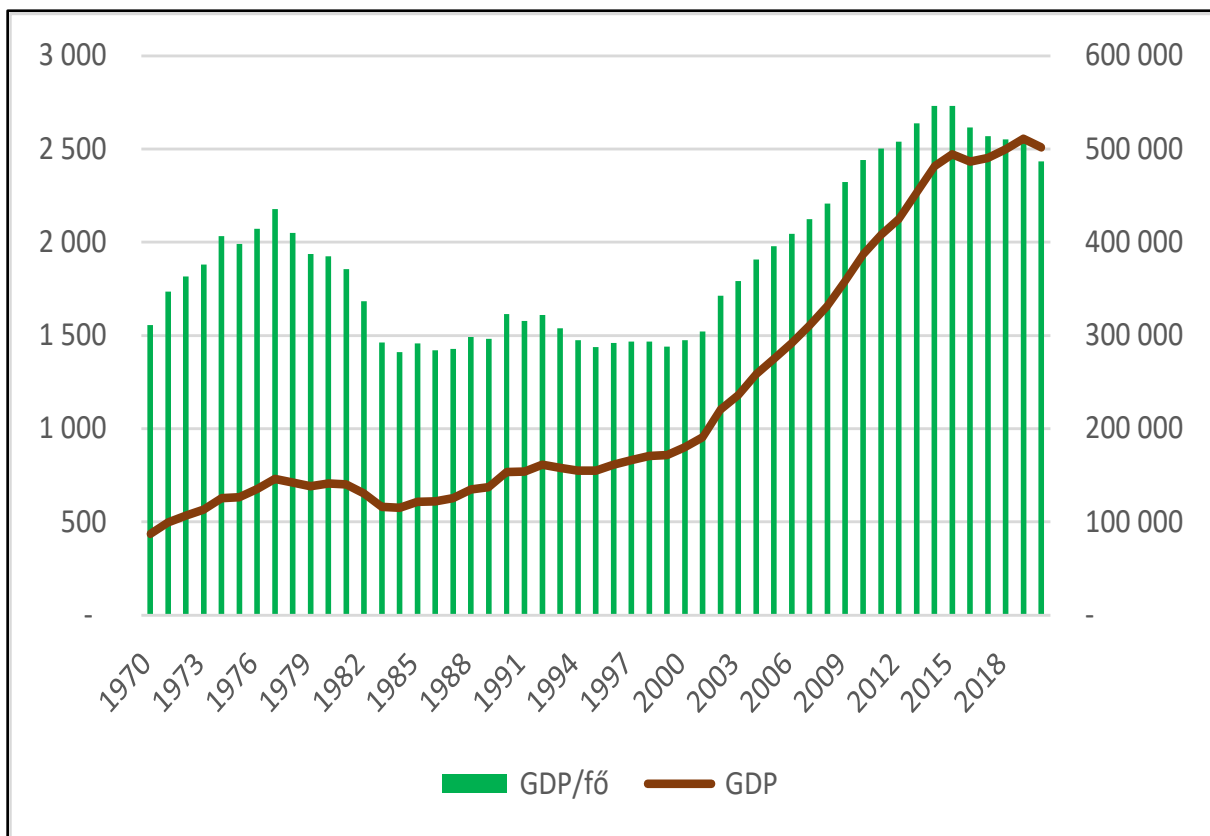
9. ábra. Nigéria GDP-ének, forrásainak és felhasználásának változásai 1970 és 2021 között folyóáron számított USD-ben

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2023) alapján saját szerkesztés

A gazdaság diverzifikálódik és egyre inkább szolgáltatás-orientálttá válik. Jelentősen nőtt a kis- és nagykereskedelem, az ingatlan építés és forgalmazás, az informatika és a mobilkommunikáció hozzáadott értéke és részesedése a GDP-ből. A gazdasági növekedés 57%-ban a szolgáltatások, 21%-ban a mezőgazdaság, 9%-ban a feldolgozóipar teljesítményének bővüléséből származik. A gazdaság növekedésének az egyik legfontosabb akadálya, hogy az egész ország csak annyi áramot termel, mint egyetlen közepes méretű, kb. 100 ezer lakosú nyugat-európai város. Az ország hiába épített a Niger folyón vízlépcsőt, ez önmagában kevés. Az álmok szintjén már több, mint 10 éve szerepel egy atomerőmű építése is.

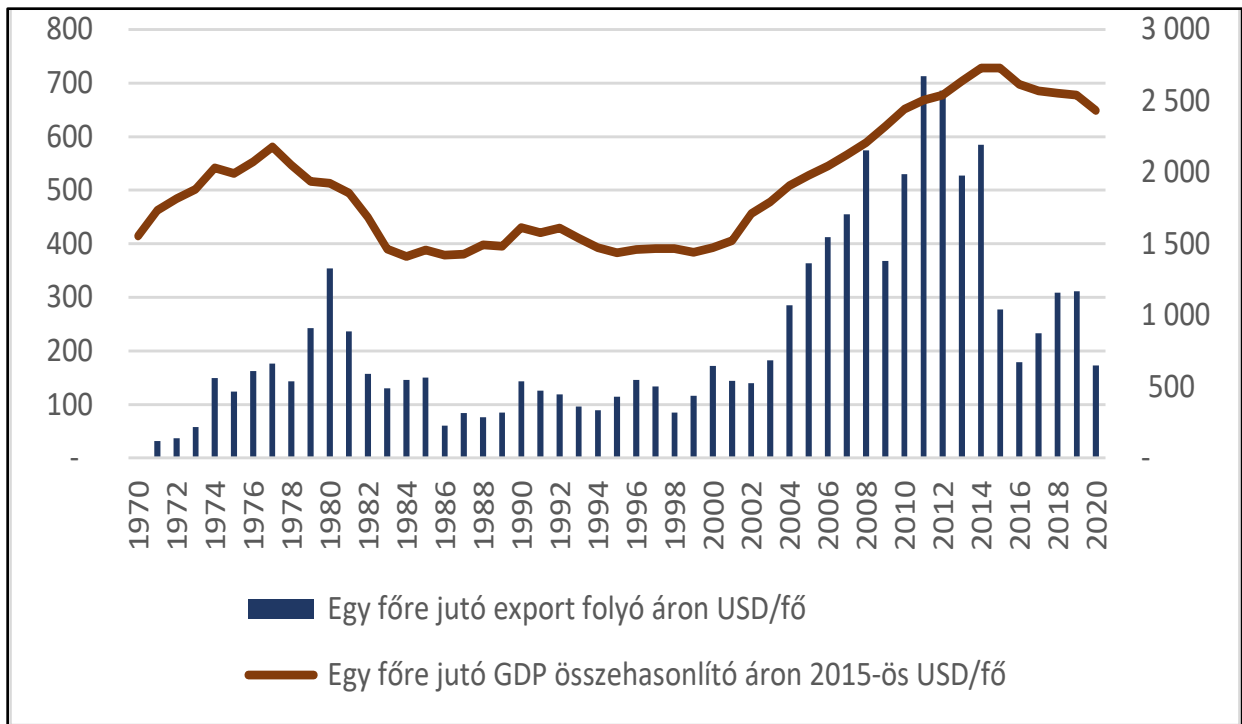
A mezőgazdaságban dolgozik a munkavállalók 45%-a, a kereskedelemben 25%-a, a közigazgatásban és közszolgáltatásokban 15%-a, a feldolgozó iparban 8%-a, a közlekedésben 5%-a. Az ország gazdaságának diverzifikálódását jelzi a jelenleg még meglehetősen szerény volumenű turizmus fejlődése. 2009-ben még csak 600 ezer, 2019-ben már 800 ezer külföldi kereste fel az országot. Igaz a jelentős részük a szomszédos országokból a bevásárló turizmus keretében. De már így is a nigériai GDP 1,6%-át állította elő a turizmus.

Két fő problémája van az ország gazdaságának. Az első a mindent átható korrupció, ami a nigériai GDP 12%-át emészti fel. 2003 és 2008 között valamelyest javult a helyzet ebben a tekintetben. De Goodluck Jonathan elnöksége alatt ismét erősödött. Utóda 2015-ben a korrupció visszaszorításának ígéretével nyerte meg a választást.



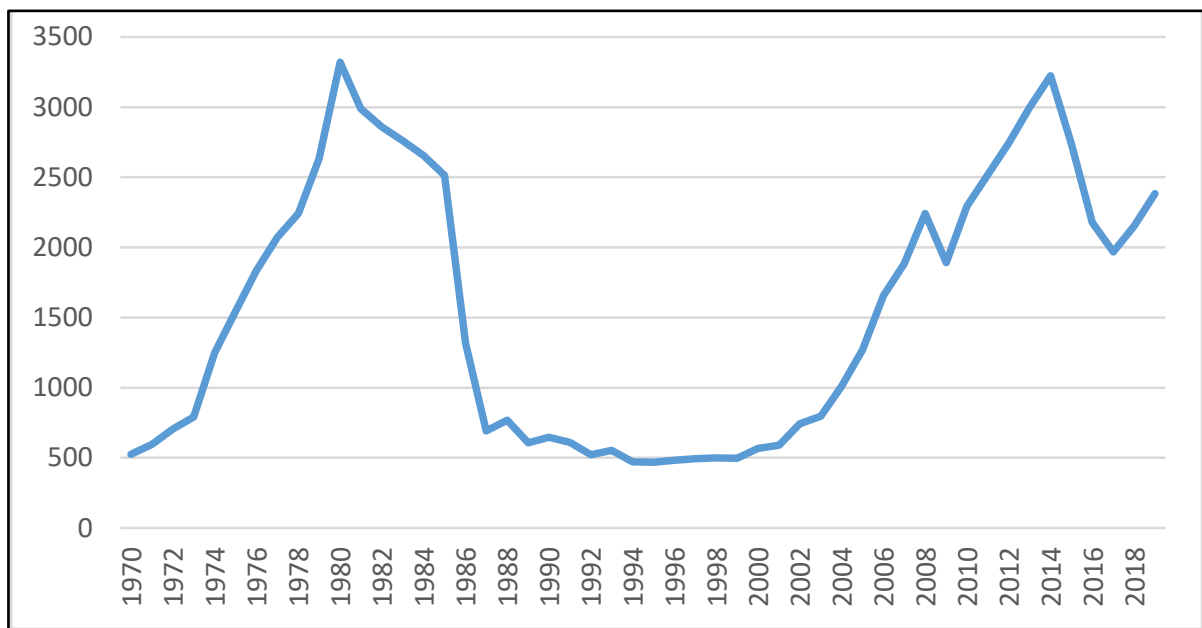
10. ábra. Nigéria egy főre jutó GDP-je és összes GDP-je összehasonlító áron

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2023) alapján saját szerkesztés



11. ábra. Nigéria egy főre jutó GDP-e és exportja

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2022) alapján saját szerkesztés

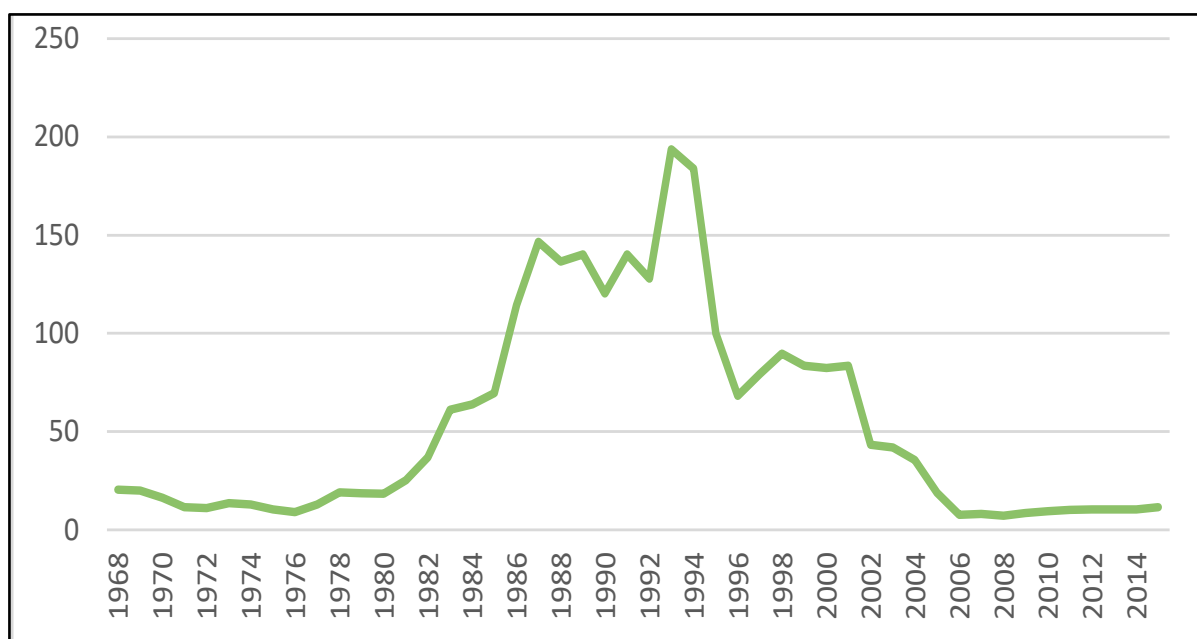


12. ábra. Nigéria egy főre jutó GDP-je összehasonlító áron

Forrás: www.unctad.org adatai alapján saját szerkesztés

2014-ben Nigéria statisztikusai újra számították GDP-adataikat. Figyelembe vették az új iparágakat, a számítástechnikát, a mobil távközlést. Ekkor derült ki, hogy Nigéria Afrika legnagyobb gazdasága lett és megelőzte fő gazdasági és geopolitikai riválisát, Dél-Afrikát.

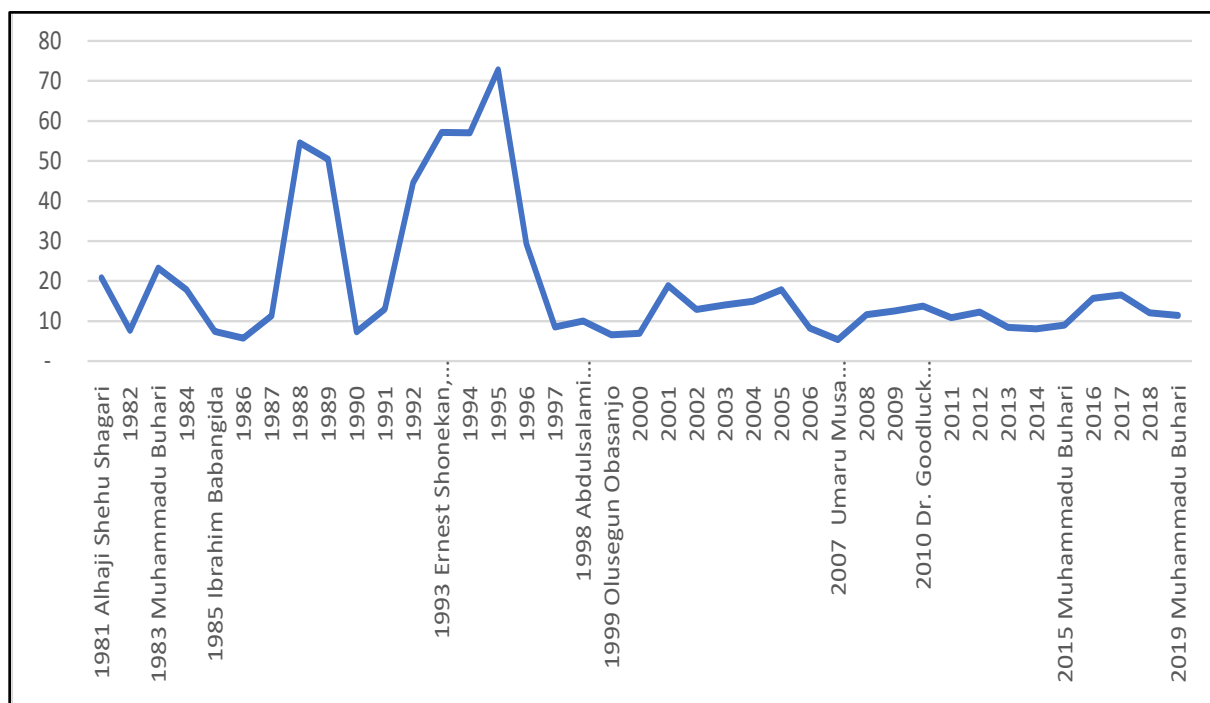
Államadósság, költségvetési hiány



13. ábra. Nigéria államadóssága a GDP százalékában 1967 és 2015 között

Forrás: IMF Government Statistics (2018) adatai alapján saját szerkesztés

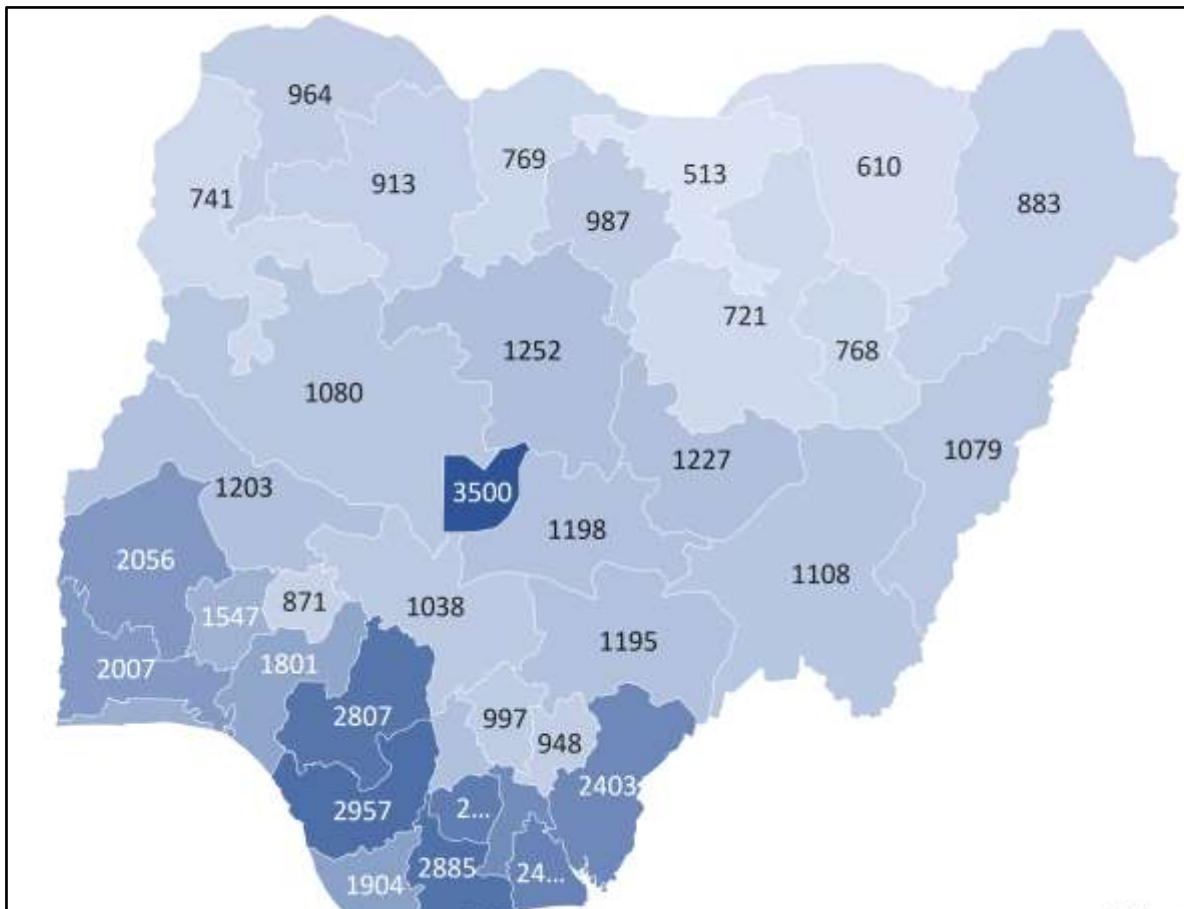
Infláció



14. ábra. Nigéria inflációs rátája és politikai ciklusai

Forrás: www.unctad.org/statistics (2021) alapján saját szerkesztés

Közigazgatás; területi egyenlőtlenségek



15. ábra. Nigéria régióinak egy főre jutó GDP-je USD-ben

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2022) alapján saját szerkesztés

Mezőgazdaság

2012-ben megfogalmazták a mezőgazdasági átalakításának menetrendjét. A program célja az volt, hogy csökkentse Nigéria növekvő függőségét az élelmiszerimporttól. 2012-ben Nigéria évente több mint 11 milliárd dollárt költött az importált rizsre és cukorra, miközben mezőgazdasági területeinek nagysága alapján nem csak önellátó lehetne, hanem élelmiszer exportőr is. Az új agrárpolitika növekedést fokozó támogatási rendszert épített ki. Az intézkedések tervezésénél az EU közös agrárpolitikáját vették alapul. Támogatják a főbb ráfordítások költségeit, mint a műtrágya, a vetőmag és a palánták. A Niger folyó vízére alapozva tervezik egy országos öntözőrendszer kiépítését, víztározókkal, csatornákkal. Ingyenes mobiltelefonokat adtak az igénylő gazdáknak, hogy a különböző mobilalkalmazások időben szolgáltatassanak információt az inputok és a növények árairól, a várható csapadékról. Mobiltelefonos alkalmazásokra telepítették a különböző banki szolgáltatásokat, hogy megkönnyítsék pénzügyi tranzakcióit. A program szerint legalább félmillió új munkahelyet hoztak létre a mezőgazdaságban. A mezőgazdaság fejlesztésétől azt várják, hogy segítséget nyújtson az egyoldalú olajfüggőség mérséklésében.

Egészségügy

Egészségügyet jellemzi nagyon súlyos orvoshiány: mindössze 0,4 orvos jut 1000 lakosra. Az alapszolgáltatást nyújtó orvosok és a szakorvosi ellátás közötti koordináció hiánya, a szolgáltatások szétaprózottsága, az eszközök elavulása és a nem megfelelő színvonalú, romló műszaki állapotú infrastruktúra összességében rombolja az elérhető egészségügyi ellátás minőségét. A bajokat tetézi a nagyvárosok és a falvak, illetve az ország különböző régiói közötti egyenlőtlenség az erőforrások elosztásában és az orvosellátottságban. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést rontja az közutak és a tömegközlekedés nagyon gyenge állapota és az ellátás rossz minősége. Ebből adódóan a lakosság egészségi állapota is összességében rossznak mondható. A felnőtt lakosság közel 4%-a HIV fertőzött. A 20 és 50 év közötti korosztályokban ez az arány meghaladja a 15%-ot. A kormányzat sürgősségi programot indított az AIDS-betegek kezelésére és segélyezésére. (PEPFAR)

Oktatás

Az oktatás minősége meglehetősen gyenge. Még mindig komoly gondot okoz az írástudatlanok magas aránya, ami a felnőtt lakosság körében még mindig 30%. Már az általános iskolában lemorzsolódik a diákok 20%-a. A szakképzett tanárok hiánya és gyenge felkészültsége is gond. De alapvető probléma a tanulás, a tudás megszerzése kultúrájának és családi hátterének hiánya. Az oktatási rendszerben részt vevők aránya nagyon meredeken, piramis alakúan csökken a közép- és a felsőfokú oktatásba való belépéskor majd utána is. Az oktatási rendszer a tanárok számát és a rendelkezésre álló infrastruktúra mennyiségét – iskolaépületek, osztálytermek száma – tekintve képtelen a demográfiai robbanással lépést tartani.

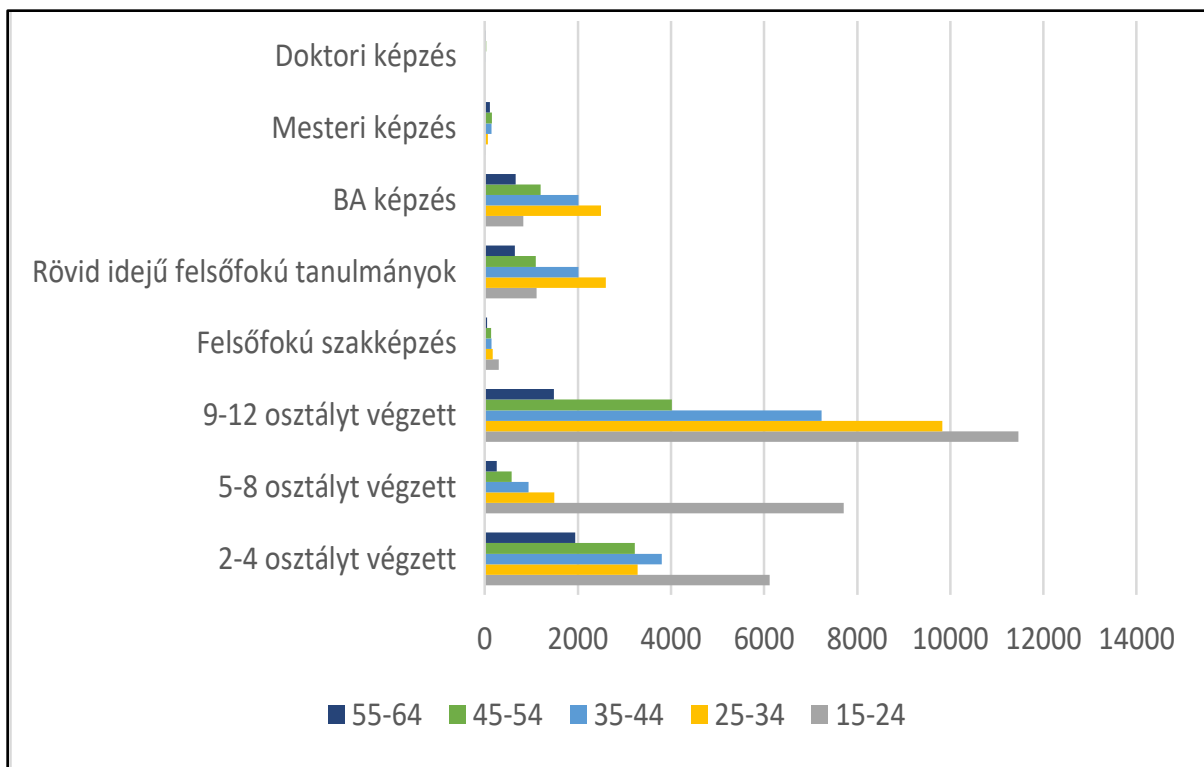
De az oktatás helyzetét nehezíti, hogy a családok többségében a különböző népek nyelveit beszélik otthon, miközben az oktatás egyetlen hivatalos nyelve az angol. Ezzel a gyerekek kétharmada az iskolában találkozik először. A szülőknek az oktatással kapcsolatos ellenérzéseit ez is növeli, hiszen az iskolák a nem létező nigériai nemzettudatot akarják erősíteni. Bár a nigériai oktatási rendszer az angolszász mintára épült ki és nyugatias beállítottságú, az ország északi részén élő többségében muszlim lakosság ezt egyre kevésbé akarja elfogadni.

Jelentős a jól képzett és komoly vagyont felhatalmazott középosztály aránya, ami a lakosság mintegy 20% -a. Ugyanakkor a nigériai középosztály elsődlegesen közszférából és az olajiparból rekrutálódik. Az egy főre jutó átlagos jövedelme már szinte a nyugat-európai, észak-amerikai szinten van és a fogyasztói társadalom szintjén él.

Az Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban és Dél-Afrikában koncentrálódó 5-15 millió erős diaszpóra szoros kapcsolatokat ápol Nigériával. Sokak elődei rabszolgaként érkeztek meg az egykori Brit Birodalom más országaiba. Viszonylag sokat fektetnek be az egykori anyaországba.

Nigéria ugyanakkor nem teljesíti azokat az amerikai vállalatok által kitűzött Millennium Challenge Corporation (MCC, Millenniumi vállalati kihívásokat), amik ahhoz szükségesek, hogy az ország kedvelt befektetési helyszíné váljon.²

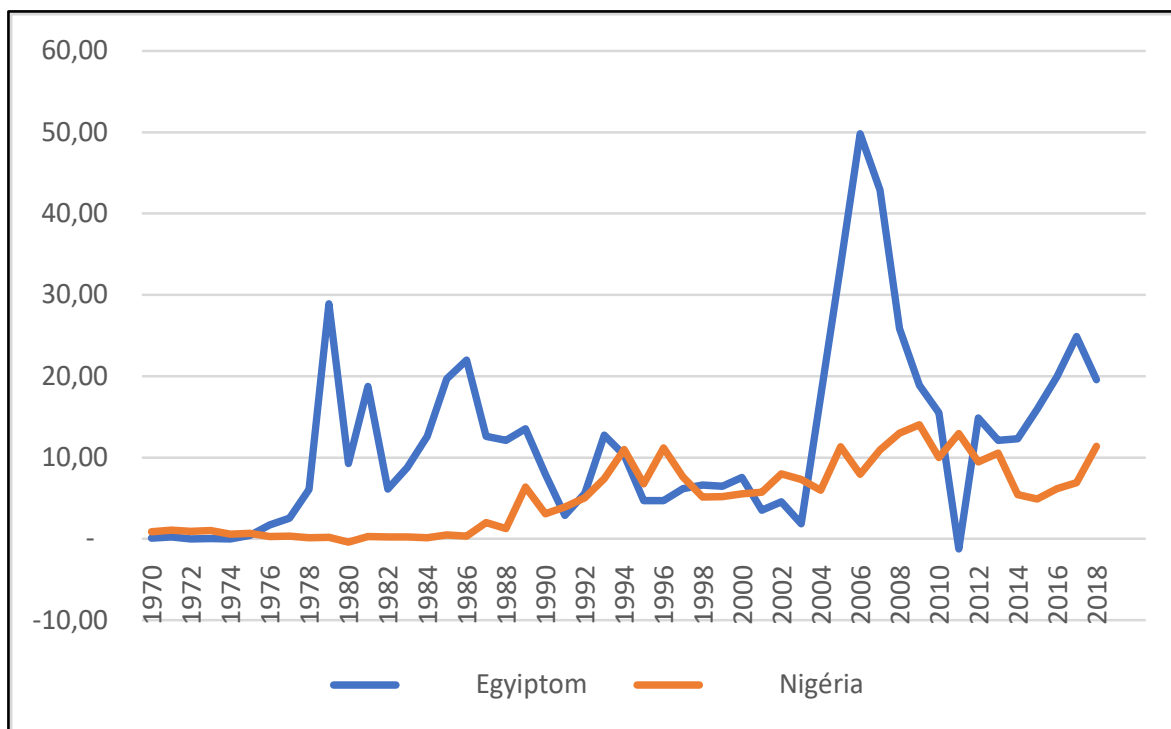
² Ezek az „igazságos kormányzás kritériumai” amelyek tartalmazzák a politikai, állampolgári jogok biztosítását, az információ szabad áramlását, a kormány működésének hatékonyságát, a törvények betartását és a korrupció ellenőrzését, visszaszorítását.



16. ábra. Aktív korú népesség iskolai végzettsége

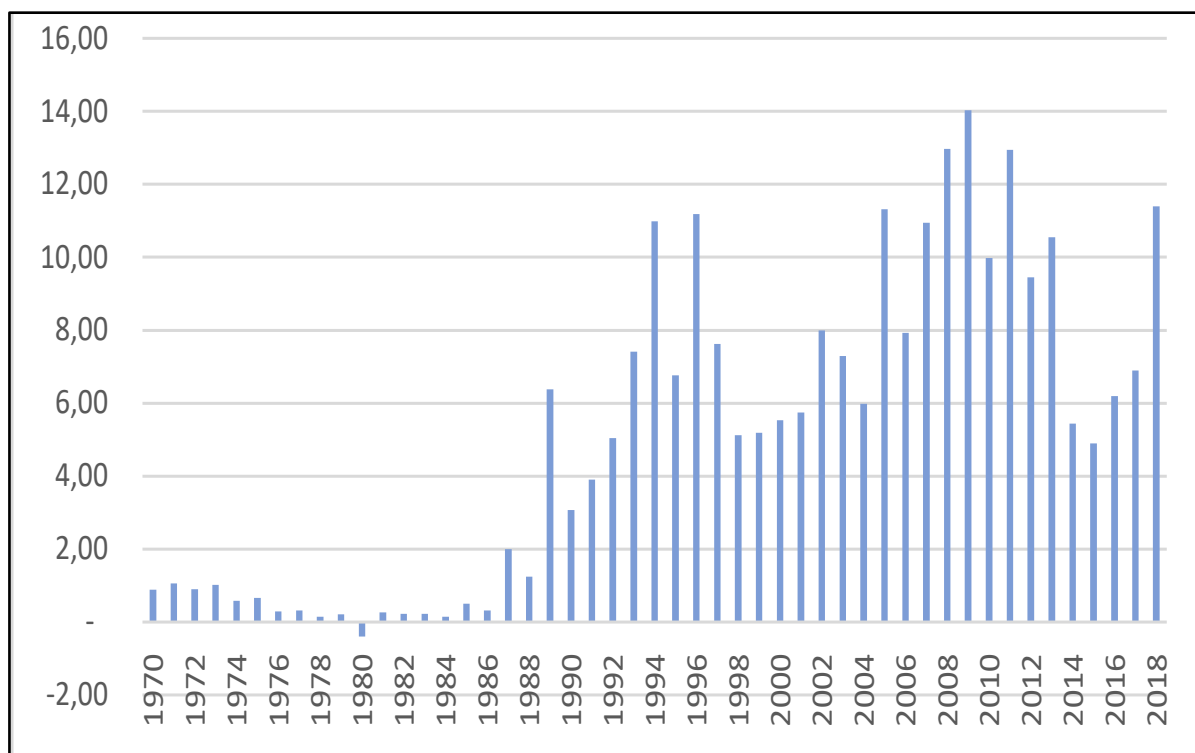
Forrás: <https://ilostat.ilo.org/topics/population-and-labour-force> (2022.) alapján saját szerkesztés

FDI



17. ábra. Külföldi működőtőke beruházások az összes beruházás százalékában Egyiptomban és Nigériában

Forrás: www.unctad.org/stat adatai (2023) alapján saját szerkesztés



18. ábra. Nigéria FDI beáramlás a beruházások százalékában

Forrás: www.unctad.org/statistics (2021) alapján saját szerkesztés

Nigéria egyik fő problémája az alapszolgáltatások nyújtására való képtelenség. Tisztított ivóvizet a városok lakói 80%-nak, a vidéki térségek lakossága 50%-nak tudnak biztosítani. Ha egy külföldi vállalat Nigériában települ le, akkor saját erőművet kell építenie a saját villamos energia szükségletének fedezésére, tisztítani kell a saját ivóvizét, mert a közszolgáltatók erre képtelenek. Ha a vállalat biztosítani akarja a folyamatos működését és nem akarja, hogy a munkavállalói sokat betegeskedjenek, akkor egészségügyi ellátást kell biztosítani alkalmazottainak. Vagyis szinte mindent, ami máshol közszolgáltatásnak minősül itt a vállalatnak magának kell biztosítania. Ezt csak tetézi a közlekedési útvonalak rendkívül gyenge, elhanyagolt állapota. A szövetségi elsődleges úthálózat 60% -a rossz állapotban van és alig 20%-a aszfaltozott. A vasúti hálózat gerince, több mint 100 éves. A vasúti sínek átlagélettartama közel 60 év, míg a vasúti járműveké 50 év. A nigériai utak, finomítók, vasutak, repülőterek, erőművek, valamint a víz- és szennyvízkezelő közművek többsége az 1970-es évek olajárrobbanása után épült. Az egy főre jutó GDP 25 éven át tartó alacsony szintje miatt nem került sor ezek modernizációjára és karbantartására.

A szövetségi állam a megosztottság és az elmaradottság fogságában

Nigéria déli részén a törzsi felkelők a Niger folyó deltájában a kőolaj kitermelés és annak rendkívül szennyező környezeti hatásai ellen-ellen lázadtak fel. Az Afrikában szegénységben élők (1,25 dollár / nap alatt) 25,89% -a Nigériában élt, ami az ország lakosságának kétharmada.

Hiába vannak nagyon jó termőföldjei az Atlanti-óceán vagy épp a Niger folyó mellett nem elég magasak a terméshozamok. Az országnak a mezőgazdasági termelés színvonalát és mennyiségét jelentősen növelnie kellene, ha lépést akar tartani a demográfusok által előre jelzett népességnövekedéssel.

Urbanizáció és a gyorsan növekvő népesség csapdája

Az egészségügy, az oktatás, a mezőgazdaság fejlesztése egyre sürgetőbb kihívása az országnak és nem csak gazdasági, hanem biztonsági okokból is. Nigéria egy muszlim felkeléssel kénytelen szembe nézni hosszú évek óta elsősorban az ország északkeleti területein. De a terror az ország más részein is jelen van. 2010 és 2020 között a Boko Haram terrorszervezet tevékenysége körülbelül 20 000 ember életét követelte, és mintegy 1,5 millió embert kényszerített otthona elhagyására. Ez nagyon nehéz humanitárius helyzetet idézett elő az országban. Folyamatos a belső menekültek és menekültek számának növekedése. Nekik szinte semmilyen ellátást nem biztosít a szövetségi kormány. A más népcsoportok által irányított tartományokban viszont ellenséggként kezelik őket. Nagyon sokan menekültek a szomszédos és ráadásul Nigériánál sokkal szegényebb Kamerunba és Nigerbe is.

Az országon belüli terrornak negatív következményei vannak a beruházásokra, alapvetően gátolja a gazdaság modernizációját és a szegénység elleni küzdelmet. Nigéria globális versenyképességi index nagyon alacsony. A vizsgált 200 országból a 140-150. helyen szokott végezni. Mind a mai napig a természeti erőforrásokra, mint termelési tényezőkre épülő erőforrás vezérelt gazdasága van. Ahhoz, hogy tovább tudjon lépni az alábbi nagyon kritikus helyzetben lévő területek fejlesztésére van szüksége. A gazdasági, közigazgatási intézmények fejlesztése, hogy vissza lehessen szorítani az általánossá vált korrupciót, és növelni lehessen a gazdasági szereplők egymás iránti bizalmát. Csökkenteni kellene a megvesztegetésekből, a pazarlásból, az országosan nagyon kiterjedt erőszakból származó társadalmi veszteségeket.

Az infrastruktúra teljes modernizációjára van szükség. Új villamoserőműveket kell építeni. Az utak, a vasút, a villamos energia teljes hálózatát, a tengeri kikötőket modernizálni kell. Az egészségügyi és alapfokú oktatás minőségét jelentősen javítani kell a malária, a csecsemőhalandóság visszaszorítása érdekében, hogy növekedhessen a várható élettartam. Csökkenteni kell az iskolai lemorzsolódás arányát, növelni kell a szakképzésben részt vevők számát és arányát. A kereskedelmi akadályok lebontásával, a vámeljárással könnyítésével gyorsítani kell a külkereskedelmi eljárásokat, vagyis növelni kell a piacok hatékonyságát.

Amíg ezek a fejlődéshez szükséges alapok nem teljesülnek, Nigéria nem tud áttérni a gazdasági fejlődés beruházás vezérelt szakaszába. Addig hiába is készítik Nollywoodban (Nigériában) a legtöbb (egyébként *low budget*) mozifilmet és TV-sorozatot.

Források

- Akinola, Adeoye O. (2018): *Globalization, Democracy and Oil Sector Reform in Nigeria*
- Andrews, Phil; Playfoot, Jim; Augustus, Simon (2015): *Education and Training for the Oil and Gas Industry The Evolution of Four Energy Nations_ Mexico, Nigeria, Brazil, and Iraq Elsevier*
- Ayo, Bamgboşe; Ndimele, Ozo-mekuri (2016): *Nigerian Languages, Literatures, Cultures & Policy Reforms M & J Grand Orbit Communications Ltd.*
- Babalola, Dele (2019): *The Political Economy of Federalism in Nigeria Springer International (2019)*
- Barro, Robert J.; Sala-i-Martin, Xavier (1995): *Economic Growth. McGrowth-Hill, Inc., New York.*
- Bevan D., Collier P., Gunning J.W. (1999): *The Political Economy of Poverty, Equity, and Growth_ Nigeria and Indonesia (1999)*
- Bourne, Richard (2015): *Nigeria A New History of a Turbulent Century Zed Books*
- Britannica Hungarica (1997) *Világenciklopédia Magyar Világ Kiadó*
- Collier, Paul; Soludo, Chukwuma C.; Pattillo, Catherine (eds.) (2008): *Economic Policy Options for a Prosperous Nigeria Palgrave Macmillan UK*
- Courade, Georges; Marchal, Jean-Yves (1990): *Nigeria. l'Afrique nombre- In: Dubresson, Alain; Marchal, Jean-Yves; Raison, Jean Pierre: Les Afriques au sud Sahara. In Geographie Universelle sous la direction de Roger Brunet. Belin-Reclus*

- Duran-Dastes, Francois; Mutin, Georges (1990): *Afrique du Nord, Moyen-Orient, Monde Indien*. In *Geographie Universelle* sous la direction de Roger Brunet. Belin-Reclus
- Edozie, Rita Kiki (2017): *Pan Africa rising the cultural political economy of Nigeria's afri-capitalism and South Africa's ubuntu business* Palgrave Macmillan
- Emodi, Nnaemeka Vincent (2016): *Energy Policies for Sustainable Development Strategies. The Case of Nigeria* Springer Singapore (2016)
- Fagbadebo, Omololu; Ruffin, Fayth (2019): *Perspectives on the Legislature and the Prospects of Accountability in Nigeria and South Africa* Springer Nature
- Kuznets, Simon (1981): *Struktúra és növekedés a modern gazdaságban*. KJK, Budapest.
- LeVan, A. Carl (2014): *Dictators and Democracy in African Development The Political Economy of Good Governance in Nigeria* Cambridge University Press
- Livsey, Tim (2017): *Nigeria's University Age Reframing Decolonisation and Development* Palgrave Macmillan UK
- Makanjuola, Yomi (2015): *Banking Reform in Nigeria The Aftermath of the 2009 Financial Crisis* Palgrave Macmillan UK
- Mayer, Adam (2016): *Naija Marxisms Revolutionary Thought in Nigeria* Pluto Press
- Morrissey, John; Nally, David; Strohmayer, Ulf; Whelan, Yvonne (2014): *Key Concepts in Historical Geography* SAGE Publications Ltd
- Nshimbi, Christopher Changwe, Moyo, Inocent (2020): *Borders, Mobility, Regional Integration and Development_ Issues, Dynamics and Perspectives in West, Eastern and Southern Africa* Springer
- Nurudeen, Mohammed; Akinwunmi-Othman (2017): *Globalization and Africa's Transition to Constitutional Rule_ Socio-Political Developments in Nigeria* Palgrave Macmillan
- OECD (2011): *Prospects for trade between Nigeria and its neighbours* OECD
- OECD (2016): *West african studies urbanisation dynamics in West Africa 19502010 - africapolis i, 2015 update*. OECD Publishing
- OECD (2020): *The Geography of Conflict in North and West Africa* OECD Publishing
- OECD IEA (1998): *Key World Energy Statistics from IEA*. IEA, Paris.
- Ojo, Adegbola; Ojewale, Oluwole (2019): *Urbanisation and Crime in Nigeria* Palgrave Macmillan
- Okeke-Agulu, Chika (2015): *Postcolonial Modernism Art and Decolonization in Twentieth Century Nigeria* Duke University Press Books (2015)
- Okoh, Augustine Sadiq (2020): *Oil Mortality in Post-Fossil Fuel Era Nigeria Beyond the Oil Age* Springer
- Oyeyinka, Oyebanke (2017): *Industrial Clusters, Institutions and Poverty in Nigeria The Otigba Information and Communications Technology Cluster* Springer
- Pacione, Michael (2009): *Urban Geography A Global Perspective*, Third Edition Routledge
- Palánkai Tibor (1991): *Energia és világgazdaság*. AULA, Budapest.
- Pepino, Daniele (2016): *Delta En Revuelta Piratería y guerrilla contra las multinacionales del petróleo en Nigeria* Cimarrón ediciones
- Pierce, Steven (2016): *Moral Economies of Corruption State Formation and Political Culture in Nigeria* Duke University Press Books
- Rodrigue, Dr. Jean-Paul Rodrigue (1999): *The Geography of Transport System*. 2nd Edition. Dept. of Global Studies & Geography, Hofstra University
- Sahle, Eunice N. (eds.) (2017): *Democracy, Constitutionalism, and Politics in Africa_ Historical Contexts, Developments, and Dilemmas* Palgrave Macmillan US
- Taft, Patricia; Haken, Nate (2015): *Violence in Nigeria Patterns and Trends* Springer International Publishing (2015)
- Tella, Oluwaseun (2019): *Nigeria-South Africa Relations and Regional Hegemonic Competence* Springer International Publishing
- Walther, Olivier; Radil, Steven M.; Trémolières, Marie (eds.) (2021): *Conflict networks in North and West Africa*
- Warf, Barney (2008): *Time-Space Compression Historical Geographies* Routledge